

УДК 342.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.2.16>

ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОЇ РЕЦЕПЦІЇ В УМОВАХ НАБУТТЯ УКРАЇНОЮ ЧЛЕНСТВА В ЄС

Сухан І.С.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Порада С.В.,
студент юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Сухан І.С., Порада С.В. Перспективи правової рецепції в умовах набуття Україною членства в ЄС.

Вільний рух товарів, осіб, послуг та капіталів є основою функціонування Європейського союзу як регіонального наднаціонального утворення. Саме ці засади визначають орієнтири нормотворення інституцій Європейського Союзу.

При цьому саме вказані основи визначають контекст гармонізації законодавств держав-учасниць Європейського Союзу. Так само основна категорія судових спорів, яка перебуває або перебувала на розгляді Суду Європейського Союзу стосується саме порушення вказаних засад функціонування внутрішнього ринку.

У контексті наведеного європейська інтеграція України зумовлює зміну парадигми державного регулювання в економічній сфері, насамперед в сторону лібералізації законодавчих вимог.

При цьому, насамперед це стосується державного регулювання податкової та митної систем України. Як податкова система, так і митна потребують значної лібералізації в контексті зміни репресивно-фіскального підходу на сервісний.

Угода про асоціацію України та Європейського Союзу вже сама по собі встановлює ряд послідовних кроків спрямованих на адаптацію, гармонізацію національного, українського законодавства під контекст європейських цінностей вільного руху товарів, осіб, послуг та капіталів.

Водночас зважаючи на особливий характер конституції як основи національної правової системи, норми якої мають пряму дію, важливою гарантією реалізації в межах української юрисдикції вищевказаних чотирьох свобод внутрішнього ринку Європейського Союзу стало б конституційне закріплення принципів адаптації українського законодавства до правил внутрішнього ринку Європейського Союзу саме з огляду на базову парадигму вільного руху товарів, осіб, послуг та капіталів.

Щобільше, наявність конституційного закріплення основ вільного руху товарів, осіб, послуг та капіталів дозволило б направити у відповідне русло як судову практику, так і законотворчу та підзаконну нормотворчу діяльність.

Наведене однозначно сприяло б поліпшенню економічно-інвестиційного клімату в Україні, що стане особливо актуальним у воєнний та повоєнний періоди.

При цьому механізм рецепції є один з найефективніших способів уніфікації різних правових систем.

Ключові слова: ЄС, інтеграція, вільний рух, рецепція.

Suhan I.S., Porada S.V. Prospects of legal reception in the conditions of Ukraine's acquisition of EU membership.

The free movement of goods, persons, services and capital is the basis of the functioning of the European Union as a regional supranational entity. It is these principles that determine the benchmarks of norm-making by the institutions of the European Union.

At the same time, the specified bases determine the context of harmonization of the legislation of the member states of the European Union. Likewise, the main category of litigation, which is or has been under consideration by the Court of the European Union, concerns precisely the violation of the specified principles of the functioning of the internal market.

In the context of the above, the European integration of Ukraine leads to a change in the paradigm of state regulation in the economic sphere, primarily towards the liberalization of legislative requirements.

At the same time, this primarily concerns the state regulation of the tax and customs systems of Ukraine. Both the tax system and the customs need significant liberalization in the context of changing the repressive-fiscal approach to the service approach.

The Association Agreement between Ukraine and the European Union itself establishes a series of successive steps aimed at adapting and harmonizing national Ukrainian legislation in the context of European values of free movement of goods, persons, services and capital.

At the same time, taking into account the special nature of the constitution as the basis of the national legal system, the norms of which have direct effect, an important guarantee of the implementation within the Ukrainian jurisdiction of the above-mentioned four freedoms of the internal market of the European Union would be the constitutional consolidation of the principles of adaptation of Ukrainian legislation to the rules of the internal market of the European Union precisely in view of the basic paradigm of free movement of goods, persons, services and capital.

At most, the existence of a constitutional consolidation of the foundations of the free movement of goods, persons, services and capital would make it possible to direct both judicial practice and law-making and by-law rule-making activities in the appropriate direction.

The above would clearly contribute to the improvement of the economic and investment climate in Ukraine, which will become especially relevant in the war and post-war periods.

At the same time, the reception mechanism is one of the most effective ways of unifying different legal systems.

Key words: EU, constitution, integration, free movement, reception.

Постановка проблеми.

На кінцевому етапі Європейської інтеграції Україна має стати повноправним членом внутрішнього ринку Європейського Союзу як останнього рівня економічної інтеграції.

Водночас на цей момент Україна є частиною поглибленої та всеохопної зони вільної торгівлі Європейського союзу, яка регламентована розділом IV Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [1].

Угода передбачає лібералізацію торгівлі як товарами, так і послугами, лібералізацію руху капіталів і до певної міри – руху робочої сили.

За загальним правилом наближення законодавства здійснюється через прийняття нових законів Верховною Радою України, або через прийняття підзаконних актів Урядом, які змінюють чинне українське законодавство або ж ухвалюють нові норми.

Більшість положень Угоди про асоціацію як міжнародного договору не мають прямої дії, у тому числі щодо вільного руху товарів, осіб, послуг та капіталу.

Наведене створює проблему як на правозастосовчому рівні, так і на підзаконно-нормотворчому, зокрема щодо необхідності врахування положень Угоди про асоціацію. Таким чином, **метою** даного дослідження є розгляд основних перспектив правової рецепції в умовах набуття Україною членства в ЄС.

Аналіз наукових джерел. Серед вчених, що в тій чи іншій мірі займалися вивченням досліджуваного питання, на наш погляд, слід виділити наступних, А. Олійник, Д. Чернадчук, А. Єпіфанов, С. Козьменко, М. Макаренко, Ф. Шпиг, А. Поляков, Л. Грицаєнко та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Європейська економічна інтеграція є фундаментом всього Європейського інтеграційного процесу.

Концептуально-правові основи Європейської економічної і валютної інтеграції визначені сукупністю актів ЄС.

При цьому метою Європейської економічної інтеграції є створення (підтримання) функціонуючого спільного ринку [2].

Базовим нормативно-правовим актом, який визначає основи функціонування внутрішнього ринку Європейського союзу є Договір про функціонування Європейського Союзу.

Чотири основні ринкові свободи закріплені у ДФЄС [3] наступним чином:

1) Загальне положення – *«внутрішній ринок охоплює простір без внутрішніх кордонів, де згідно з положеннями Договорів забезпечено вільний рух товарів, осіб, послуг та капіталу»* (ст. 26 ДФЄС).

2) Вільний рух товарів:

– *«союз включає в себе митний союз, що охоплює всю торгівлю товарами, передбачає заборону на ввізні й вивізні мито та всі збори еквівалентної дії між державами-членами та ухвалення спільного митного тарифу у відносинах із третіми країнами»* (ст. 28 ДФЄС).

При цьому вільний рух товарів забезпечується наступними принципами:

1) заборона кількісних обмежень та дій їм еквівалентних на імпорт та експорт товарів;

2) взаємне визнання контролю якості та стандартів;

3) усунення митних бар'єрів;

4) усунення протекціонізму та дискримінаційного внутрішнього оподаткування.

А також на території ЄС діє принцип асиміляції товарів з третіх країн, що пройшли всі необхідні митні формальності та випущені у вільний обіг на території однієї держави-члена ЄС.

Ці принципи є базисними для формування та реалізації торгівельної політики Європейського Союзу. [4]

3) Вільний рух послуг – *«заборонено обмежувати свободу надання послуг в межах Союзу громадянами держав-членів, які засновані у державі-члені, іншій ніж та, громадянам якої призначено послуги»* (ст. 56 ДФЄС).

4) Вільний рух капіталу та платежів:

– *«забороняються обмеження щодо руху капіталу між державами-членами та між державами-членами і третіми країнами»;*

– *«забороняються обмеження щодо платежів між державами-членами та між державами-членами і третіми країнами»* (ст. 63 ДФЄС).

На основі аналізу досвіду країн Центральної і Східної Європи фахівці у галузі міжнародної економічної інтеграції вказують на можливість застосування для лібералізації руху капіталу і нормального розвитку валютного ринку наступних заходів:

– зменшення ролі центрального банку, включаючи встановлення ним курсу купівлю-продажу валюти;

– поступове скасування правил, що обмежують ринкову діяльність, таких як вимога обов'язкового продажу валюти, податки та додаткові збори з валютних операцій, послаблення обмежень на операції з капіталом;

– уніфікація та спрощення законодавства, недопущення частих змін у ньому;

– витримування певної послідовності кроків щодо лібералізації руху капіталу з метою мінімізації ризиків, а саме, першочергова лібералізація руху прямих інвестицій перед рухом інших видів капіталу, припливів перед відтоками капіталу, довгострокових потоків перед короткостроковими, валютних операцій підприємств перед валютними операціями населення тощо. [5, 6]

5) Свобода пересування осіб:

– *«у межах Союзу гарантується свобода руху працівників; така свобода руху передбачає скасування будь-якої дискримінації на підставі державної належності працівників держав-членів у питаннях зайнятості, оплати праці та інших умов праці й працевлаштування»* (ст. 45 ДФЄС);

– *«заборонено обмеження щодо свободи заснування громадян однієї держави-члена на території іншої держави-члена. Така заборона також стосується обмежень щодо створення представництв, філій або дочірніх підприємств громадянами будь-якої держави-члена, заснованими на території будь-якої держави члена»* (ст. 49 ДФЄС).

Порівняльно-історичне дослідження правового регулювання свободи переміщення робочої сили у ЄС дозволяє зробити висновок про тенденцію еволюційного розвитку правового механізму функціонування вільного ринку робочої сили, що поєднує ліберальні правила працевлаштування та **високий рівень соціального захисту працюючих** (що є вже актуальним для Конституції України). Основною проблемою, що виникала та іноді виникає на всіх етапах розвитку вільного ринку робочої сили ЄС, вважається постійна проблема значної різниці в заробітній платі у старих та нових державах-членах. [7]

Формулювання наведених положень Договору про функціонування Європейського союзу свідчить про їх засадничий характер, що характерно для положень конституції як нормативно-правового характеру.

Норми Конституції України мають пряму дію, а також стабільний характер, на відміну від законів та підзаконних актів.

При цьому для України характерною є швидка зміна політичної думки, що часто має вираження у частій зміні нормативно-правового регулювання того чи іншого питання.

Водночас маючи закріплені на конституційному рівні основні свободи вільного ринку, зокрема в аспекті вільного руху товарів, осіб, послуг та капіталів не тільки в межах України, а й у відносинах з Європейським Союзом, ризики від зміни політичної думки можуть бути практично нівельовані.

При цьому, очевидною є та обставина, що чинна Конституція України так чи інакше є рудиментом радянського періоду із незліченим переліком соціальних прав.

Водночас вона не містить чіткого закріплення стратегії формування держави як вільного економічного простору, який є основою реально функціонуючої ринкової економіки.

При цьому, досвід Європейського Союзу у визначенні обмежень державного впливу на економічні процеси на засадничому рівні (у Договорі про функціонування ЄС) має загальновідомі позитивні результати у вигляді реально функціонуючої вільної ринкової економіки.

Висновки. Таким чином, зважаючи на перспективи Європейської інтеграції України та становлення України як частини внутрішнього ринку ЄС, враховуючи, що Конституція України у чинній її редакції не містить базових положень прямої дії, які б могли забезпечити стабільність економічного розвитку та становлення ринкової економіки через призму обмеження державного впливу на економічні процеси, враховуючи позитивний досвід Європейського Союзу у визначенні основних засад вільного ринку (Договір про функціонування Європейського Союзу), для України вже на даному етапі актуальним є конституційне закріплення основних ринкових свобод вільного руху товарів, послуг, капіталу та осіб шляхом рецепції визначених Договором про функціонування Європейського Союзу положень щодо обмеження державного впливу на економічні процеси.

На етапі членства України в ЄС, відповідні конституційні положення мали б сформувані сталу і послідовну судову практику, підзаконну та законотворчу діяльність.

При цьому, практика Суду Європейського Союзу щодо свобод внутрішнього ринку має значний вплив на розвиток всієї правової системи Євросоюзу [8], що також слід враховувати при рецепції відповідних положень до національного законодавства.

Наведений підхід буде мати наслідком становлення реальної ринкової економіки України та пришвидшить інтегративні процеси українського ринку до внутрішнього ринку Європейського союзу.

Список використаних джерел:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікована Законом України від 16.09.2014 № 1678-VII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2014, № 40, ст. 2021.
2. Громовенко К.В. Внутрішній ринок ЄС як фундамент економічної інтеграції: історико-правовий аспект. *Південноукраїнський правничий правопис.* № 3-2015. С. 190–193. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2015/3/58.pdf>.
3. Договір про функціонування Європейського Союзу від 25.03.1957 р. (текст, опублікований на сайті Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text).
4. Олійник А.В. Вільний рух товарів між державами-членами Європейського Союзу. *Вісник НУ «Одеська юридична академія»*. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/6243/Oliynik%20Vilniy.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
5. Самойленко, Є.А. Вільний рух капіталу у правовому регулюванні фінансового ринку Європейського Союзу та перспективи використання європейського досвіду для України. *Правове регулювання відносин на фінансовому ринку: стан та напрями вдосконалення: монографія*, відп. ред. В.Д. Чернадчук. Суми: ВВП «Мрія» ТОВ, 2013. С. 275–307.
6. Лібералізація руху капіталу в ході європейської інтеграції: досвід країн Центральної Європи: *монографія*. А.О. Єпіфанов, С.М. Козьменко, М.І. Макаренко, Ф.І. Шпиг, за заг. ред. А.О. Єпіфанова. Суми: УАБС НБУ, 2007. С. 81-82; І. Співак. Реформування системи валютного регулювання: галопом чи стримано? *Вісник НБУ*. 2011. № 8. С. 21.

7. Поляков А.О. Правове регулювання свободи переміщення робочої сили у Європейському Союзі: порівняльно-історичний контекст. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «ПРАВО»*. Випуск 27. 2017. С. 20–26.
8. Грицаєнко Л.Л. Реалізація прав людини як правомірне обмеження свобод внутрішнього ринку ЄС: практика Суду Європейського Союзу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2014. Серія *Право*. Випуск 24. Том 4. С. 165–168. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/6869/1/4.pdf>.
9. Белов Д., Громовчук М., Правовий простір держави: конституційно-правовий аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія *Право*. 2021. Випуск 66. С. 46–50.
10. Белов Д.М., Гончарук В.В., Правовий статус органів транскордонного співробітництва: нормативно-правові засади. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 3/2021. С. 34-37.
11. Белов Д.М. Белова М.В. Система захисту прав і свобод людини і громадянина: доктринальні та нормативні основи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія *«Право»*. 2022. Вип. 74. С. 85–90.